

«ԻՆՏԵՐԱԿՏԻՎ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄ»

ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ 2022

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ Քերականական ուսուցման հիմնական սկզբունքները,
դրանց իրականացման մեթոդիկան

ԱՌԱՐԿԱ՝ Հայոց լեզու

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Վարդանյան Աննա

ՄԱՐԶ՝ Արագածոտն

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ՝ Բերքառատի միջնակարգ
դպրոց

Բովանդակություն

Ներածություն.....	2
Քերականության ուսուցման հիմնական սկզբունքները. դրանց իրականացման մեթոդիկան.....	4
Քերականության ուսուցման գործնական իրականացման մեր փորձից(հատուկ և հասարակ գոյականների ուսուցման օրինակով).....	16
Եզրակացություն.....	24
Օգտագործված գրականության և աղբյուրների ցանկ.....	25

Ներածություն

Թեմայի արդիականությունը: Ինչպես հայոց լեզվի բոլոր բաժինների, այնպես էլ քերականության ուսուցումը խիստ կարևոր է, քանի որ դա օգնում է երեխային իմանալ, թե բառը քերականական ինչ հատկանիշներով է օժտված, թե նախադասության մեջ ինչ պաշտոն է կատարում և այլ հիմնահարցեր:

Դպրոցականուսուցմանգործընթացումդպրոցիկարևորագույնխնդիրներիցքերականականգիտելիքներիուսուցումը:Արդի կրթականպահանջներինհամապատասխանգիտելիքներիձեռքբերմանտեսանկյունից՝ դպրոցում կարևորվում են քերականության ու նրա բաժինների (ձևաբանության, շարահյուսություն) ուսումնասիրմանգործընթացումլեզվաքերականական գիտելիքների մասին երեխաների գիտելիքների ձևավորումը, բառերն ըստ առանձին իմաստային հատկանիշների՝ խոսքի մասային պատկանելության տարբերակելու, դրանց ընդհանրություններն ու տարբերությունները համեմատությամբ վերհանելու, բառերը տարբեր իմաստային խմբերում խմբավորելունորկարողություններիձևավորումը,որին կարող են նպաստել ձևաբանական խաղերիառավել նպատակային օգտագործումը: Նման աշխատանքն օգնում է երեխային հիմնավոր ըմբռնելու բառերի իմաստային տարբերությունները,դրանք ընկալել որպես քերականական հատկանիշներ, կարողանալ դրանք գործածել գրավոր և բանավոր խոսքում՝ փոփոխելով տարբեր քերականական ձևերով:

Ներկայումս կարևորվում են սովորողների ակտիվության բարձրացումը, միջանձնային հարաբերությունների մշակույթի ձևավորումը, ակտիվ և հետաքրքիր ուսուցման գործընթացի ապահովումը, հաղորդակցական կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումը, ինքնուրույն գործունեության զարգացումը: Այս առումով հատկանշական է քերականությունն ուսումնասիրելու ուսումնական գործընթացի արդիականացումը խաղային մեթոդների կիրառման միջոցով:

Կրթական արդի պահանջներին համապատասխան ուսումնական գործընթաց կազմակերպելու անհրաժեշտությունը արդիական է դարձրել նաև այս հիմնախնդրի ուսումնասիրումը:

Հետազոտության նպատակը: Հաշվի առնելով նշված իրողությունները՝ այս հիմնահարցերի տիրույթում փորձել ենք դիտարկել քերականության ուսումնասիրման սկզբունքները, դրանց իրականացման մեթոդիկան և հիմնավորել դրանց արդյունավետությունը:

Հետազոտության խնդիրները: Հետազոտական աշխատանքի նպատակից բխել են հետևյալ խնդիրները.

1. Ուսումնասիրել քերականության ուսուցման հիմնական սկզբունքները, դրանց իրականացման մեթոդիկան:
2. Նկարագրել և վերլուծել քերականության ուսումնասիրման տեսա-գործնական մի շարք հիմնահարցեր:

Քերականության ուսուցման հիմնական սկզբունքները. դրանց իրականացման մեթոդիկան

Նորդպրոցմտնող երեխայի խոսքի զարգացման աշխատանքներն իրականացվում են կեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցման միջոցով,

որի ընթացքում լուծվում են աշակերտի խոսքի զարգացման միջարքին դիրներ՝ հնչյուններ ինդղագրությունն ու տղղախոսությունը, ճիշտ շեշտադրումը,

բառակապակցություններ, ապանախադասությունների կառուցելու կարողությունը, բառի մաստի ընկալման,

ճիշտ կիրառման նպատկերավոր խոսքի կառուցելու կարողությունը:

Ամրապնդման համար համապատասխան բարկատարվում են ճանաչողական նկիրառական վարժություններ, օգտագործվում ուսումնաօժանդակ տարատեսակ նյութեր:

Լեզվական տարրական գիտելիքների համակարգն ընդգրկում է հետևյալ թեմաները՝

□ Հայերենի հնչյունները. ձայնավոր և բաղաձայն հնչյուններ □ Վանկ. միավանկ և բազմավանկ բառեր □ Բառախմբեր. ընդհանուր և մասնավոր անվանումներ □ Բառախմբեր. մոտ և հակառակ իմաստներ ունեցող □ Նախադասություն □ Մեծատառի գործածությունը հատուկ անուններում

Հայոց կեզվի դասավանդման ընկիրված մեթոդիկաներում (ինչպես հայրենական, այնպես էլ արտասահմանյան՝ ն՝ավանդական ն՝ժամանակակից)

նշվում է ն համոզիչ հիմնավորվում, որ կեզվական,

քերականական գիտելիքների ուսուցումն ալ դողողությամբ երեխաների կարողությունների ձևավորումն ընդհանրապես պիտի իրականացնել,

Ավելի ճիշտ

շահեկան է իրականացնել փուլ առ փուլ՝ սկսած երեխայի ուսումնական գործունեության առաջին օրից: Պրոֆեսորներ Ա. Տեր-Գրիգորյանը 1ևՋ.

Գյուլամիրյանը 2նշում են քերականության ուսուցման երկու շրջան կամ այդ գործընթացը բաժանում են երկու շրջանների՝

ա) լեզվական նախագիտելիքների ուսուցում,

բ) լեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցում:

Քերականական գիտելիքների յուրացումը նույնպես կարևոր խնդիր է,

որը պահանջում է խելամիտ լուծում:

Ինչպե՞ս պիտի կազմակերպել այդ գիտելիքների յուրացումը տարրական դասարաններում, որ գործընթացը չմիայն չդառնա ինքնանպատակ,

և կրտսեր դպրոցականները չմիայն սիրով յուրացնեն իրենց մայրենի լեզվի քերականությունը, այլ և սիրեն այն,

ձեռք բերեն մայրենի լեզվի մեջ հետագայում սխտրամուխ լինելու կարողություններ,

ուսումնական արդյունավետ գործունեություն ձևավալելու ունակություններ: Լեզվական,

քերականական գիտելիքների ուսուցումն ուսովորողների կարողությունների ձևավորումը պիտի իրականացնել փուլ առ փուլ՝ սկսած երեխայի ուսումնական գործունեության առաջին օրից:

աջին օրից:

Լեզվական նախագիտելիքների ուսուցման փուլում կարևոր վումենայն հասկացու

թյունների ուսուցումը կունակությունների ձևավորումը,

որոնք անհրաժեշտ են երեխաների խոսքի, մտածողության զարգացմանը,

հասկանալով կարդալու և գրելու տարրական կարողությունների ձեռք բերման,

լեզվամտածողության ձևավորման գործընթացում:

Իսկ լեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցման փուլում իրականացվում է այնպարզ ու մատչելի լեզվական հասկացությունների դասերը,

որոնք անհրաժեշտ են երեխաներին՝ բանավոր և գրավոր խոսք կառուցելու կարողության ձևավորման, լեզվամտածողության զարգացման համար:

Ուսուցման այս փուլում լեզվական հասկացությունները չեն ուսումնասիրվում գիտական -լեզվաբանական համակարգով.

դրանք ուսումնասիրվում են՝ հիմքը նդունելով ուսուցման պարզ իցդեպի Բարդը, ծանոթիցան ծանոթ ըտանող սկզբունքները:

Նշված խնդիրների արդյունավետ լուծման համար կարևորագույն տեղ ու դեր ունեն լեզվական տարրական գիտելիքների վերաբերյալ ուսումնաօժանդակ նյութերը:

Ինչպես իրավացիորեն նկատել է պրոֆ. Ա.Ե. Տեր-Գրիգորյանը.

«Մայրենի լեզվի տարրական դասընթացը քերականական նյութերը վերցնելիս աչքի առաջ է ունենում աշակերտների ընդունակություններն ու ընկալման հնարավորությունները, նրանց լեզվական պաշարը և ուսուցանելիք նյութերի գործնական արժեքը...»³:

Տարրական դասարաններում լեզվական տարրական գիտելիքների, մասնավորապես՝

մայրենի լեզվի քերականության ուսումնասիրումը միտված է սովորողների լեզվամտածողության, մտավոր և ստեղծագործական,

հաղորդակցական և համագործակցային կարողությունների զարգացմանը, լեզվի՝ որպես հաղորդակցական համակարգի կառուցվածքի մասին գիտելիքների ձեռքբերմանը

, խոսքային գործունեությանը նթացքում մայրենի լեզվի հարուստ հնարավորությունները ի արժեք, գրագետ կիրառելու կարողությունների ձևավորմանը:

³Տեր-Գրիգորյան Ա.Ե., էջ 317:

Լեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցման, ձեռքբերման,
դրանք կարողությունների հմտությունների վերածելու անհրաժեշտությունը հիմնավոր
վում է երեխայի խոսքի հարստացման,
լեզվի մեջ գոյություն ունեցող այն օրինաչափությունների և նրբությունների ըմբռնմամբ,
որոնք կարևոր են նեղական քերականական տարրական գիտելիքների ձեռքբերման գործընթացում:

Այս տեղադրման անկանոթ են ընդգրկվում են այն գիտելիքներն ու կարողությունները,
որոնք վերաբերում են բառակազմությանն ու հնչյունաբանությանը:

Ուսումնական գործընթացի այս ժամանակահատվածում առաջնային են նդառնում երեխաների հնչյունաբանական և բառակազմական գիտելիքներն ու կատարողությունները,
որոնք ձևավորվում են հմտություններ դառնում տարրական նպրոցի ավարտին:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ լեզվագագացողության,
լեզվամտածողության ձևավորման ամենաբարենպաստ շրջանը կրտսեր նպրոցական տարիքն է,
հետևաբար ուղղախոսական և ուղղագրական կարողությունները հմտությունների պիտի
վերածել հենց այս դասարաններում,
հակառակ դեպքում՝ միջին նպրոցում հայոց լեզվի քերականության ուսուցման գործընթացում երեխաները հանդիպում են լեզվական խոչընդոտների: Այս խնդիրները և,
թեև հիմնականում լուծվում են լեզվական գիտելիքների ձեռքբերման երկրորդ՝ տարրական գիտելիքների ուսուցման փուլում,
սակայն դրանք շարունակվում են խորանալը նույն վեկն անհաջորդ՝ քերական տարրական գիտելիքների ձեռքբերման փուլում:

Քերականական գիտելիքների ուսուցման փուլում ուսումնասիրվում են շարահյուսությունն ու ձևաբանությունը:

Այսբաժիններինուսումնասիրմանարդյունավետությունըմեծապեսպայմանավորվածէ
այնճանապարհով, որանցելեներեխաներընախորդ փուլերի
ծրագրայիննյութերնուսումնասիրելիս4:

Ջ. Գյուլամիրյանը, կարևորելով քերականության ուսումնասիրման
մանկավարժական սկզբունքները, նշում է, որ դրանց հաշվառումը լեզվի ուսուցման
գործընթացի արդյունավետության պայմանն է, և դրանց անտեսումը կամ ոչ ճիշտ
կիրառումը կարող են խոչընդոտել լեզվական գիտելիքների գիտակցական
ընկալմանը: Նա մատնանշում է քերականական գիտելիքների ձեռքբերման և
ուսուցման հետևյալ սկզբունքները5.

1. Գործնականության սկզբունքը, որն ընդգրկում է ուսումնասիրվող լեզվական
իրողությանը վերաբերող վարժությունների համակարգը:

2. Ուսուցման գիտակցականության և ակտիվության սկզբունքը, որը ենթադրում է
ուսումնական նյութի յուրացման ընթացքում աշակերտների ակտիվ գործունեություն,
ձեռք բերված գիտելիքների գործնականում կիրառում: Այս սկզբունքի իրականացումը
պահանջում է վերլուծման, համադրման, համեմատության, դասակարգման,
հակադրման և այլ հնարներ, ինչպես նաև՝ իրազնական և դիտողական միջոցներ,
խորհրդանշական զննականություն, աշակերտակենտրոն, փոխներգործուն
մեթոդների ու մեթոդական հնարների կիրառում:

3. Գիտելիքների մատչելիության և կայունության սկզբունքը, որը նպաստում է
երեխաների՝ ուսումնական նյութի նկատմամբ հետաքրքրության և
դժվարությունների հաղթահարելիության զգացման ձևավորմանը: Այս սկզբունքի
իրականացումը ենթադրում է երեխաների արդեն ունեցած գիտելիքների հաշվառում,
ԽԻԿ համակարգի և վարժությունների համակարգի կիրառում, սովորողների
ինքնուրույնության ապահովում:

4. Ուսուցման զննականության սկզբունքը, որով ապահովվում է գիտելիքների խարսխում տեսողական հիմքի վրա:

5. Նյութի ուսումնասիրման գիտականությունն ու պարբերականությունը, այս սկզբունքն ապահովվում է ծրագրով և դասագրքով:

6. Ուսուցման անհատականացման սկզբունքը բխում է աշակերտների անհատական առանձնահատկություններից, ինչպես նաև նրանց տրամաբանական մտավոր հնարավորությունների և ունեցած գիտելիքների ու ունակությունների հաշվառման կարևորությունից:

Անհատական և տարբերակված մոտեցման իրականացումը հնարավոր է համադասարանային, խմբային, զույքերով աշխատանքի միջոցով: Ընդ որում՝ այդ աշխատանքներում յուրաքանչյուր աշակերտ պետք է կարդա, գրի, պատմի, ակտիվ մասնակցի հարցազրույցին, կատարի տարաբնույթ վարժություններ:

Քերականության բաժինների, օրինակ՝

ձևաբանության ուսումնասիրության գործընթացում ուսուցչի գլխավոր խնդիրը պետք է լինի հասնել նրան,

որ աշակերտները կարողանան բառերը միմյանցից տարբերել՝ ըստ նրանց հատկանշային , առարկայական,

գործողության կամ վերաբերականության և անհամաստային առանձնահատկությունների, այսինքն՝ հիմք պետք է դրվի,

որ պես զիբերեխաները կարողանան բառերը խմբավորել՝ ըստ այս կամ այն խոսքի մասին պատկանելության,

որը հետագայում նրանց կօգնի հեշտությամբ որոշել տվյալ բառի խոսքի մասային պատկանելությունը՝ ուղիղ, և՛ թեք ձևերում: Ըստ էության,

հիմք պետք է ձևավորել նաև խոսքի տարբերմասերի հատկանիշների վերաբերյալ գիտելիքները յուրացնելու համար:

Այսպես խոսքի մասերի ուսումնասիրությունը պետք է հիմնվի խոսքի այս կամ այն մասին պատկանող բառերի՝ որպես քերականական միավորներ ինքնուրույնությունները, նմանություններ ու տարբերությունները մատնանշելը:

Իսկ դրանք հնարավոր է նկատել ընկալել միայն իրար հետ համեմատելով:

Այդիսկ պատճառով խոսքի մասերի ուսումնասիրումը նպատակահարմար նարդյունավետ կարող է լինել, եթե կազմակերպվի յոթ եռանդին-առանձին, այլ փոխկապակցված:

Մասնավորապես՝ համատեղելի է գոյականի, բայի նաժականի ուսումնասիրումը:

Դեռևս լեզվական գիտելիքների ուսուցմանն ախապատրաստական փուլում այսպիսի մոտեցման շնորհիվ բարենպաստ պայմաններ են ստեղծվում խոսքի մասերի համեմատման, նրանց հիմնական հատկանիշների ընկալման համար:

Խոսքի մասերի վերաբերյալ ընդհանուր ծանոթություն տալուն պատկով երեխաներին առաջարկվում է խառը բառախումբ,

հանձնարարվում է հարցերի միջոցով դրանք առանձնացնել նայունակներով գրելը ստորանցնախապես հայտնի՝ առարկա,

գործողությունն առարկայի հատկանիշը ու յցտվող բառերի:

Առաջադրանքը կատարելիս աշակերտներին օգնում են այն հարցերը, որոնք տրվում են նշված խոսքի մասերին:

Այս վարժության ընթացքում երեխաները եզրահանգում են,

որմերի խոսքում օգտագործվող բառերը ընդունվել են տալիս առարկա,

գործողությունն հատկանիշ,

որն րանցիցյուրաքանյուրնունի իրեն տրվող որոշակի հարց,

նբառերը խոսքում օգտագործելիս որոշակի փոփոխություն են կրում:

Քերականական գիտելիքների ուսումնասիրումն առավել շահեկան է իրականացնել վերլուծական-համադրական մեթոդով, քերականական տարբեր իրողությունները համեմատելու, հակադրելու եղանակով:

Մասնավորապես՝ մյուսխոսքիմասերի, օրինակ՝
ածականների ուսուցումն առավել արդյունավետ է,
երբ կատարվում է երեխաներին արդեն ծանոթ այլ խոսքիմասերի,
օրինակ՝ գոյականների հետ համատեղության հիման վրա:
Ածականն ունենալու մեթոդները շատ պարզ կլինի,
եթե այն կապենք ածականների արտահայտած հիմնականի մաստի հետ:
Ածականները բոլոր այն բաներն են, որոնք արտահայտում են առարկայի որպիսությունը,
հատկացությունը, ինչպիսիք ինքնը, ինչից լինելը:
Բերված օրինակներում ընդգծված կանաչ,
քաղցր կերպարները ցույց են տալիս հատկություն:
Ձևաբանական տեսակետից շատ դյուրին է այս բոլոր բաները ամփոփել ընդհանուր կարգի
տակ:
Ածականների ուսումնասիրման համար գործադրվում է ինդուկտիվ մեթոդ.
ուսուցիչը գրում է մի շարք բաներ, որքան կարելի է՝ իմաստով միմյանց մոտ:
Դրանից հետո աշակերտներին առաջարկվում է պարզել,
թե ինչ են ցույց տալիս այդ բաները: Ընտրվածները պետք է որակ ցույց տվող բաներ լինեն,
որպեսզի աշակերտները հեշտությամբ մեթոդն են ածականի էական հատկանիշները:
Երբ աշակերտները պարզում են, որ այդ բաները ցույց են տալիս որպիսություն,
ուսուցիչը տալիս է ածականի սահմանումը:
Ածականի ուսումնասիրումը նսարդյունավետ է իրականացնելով այն ուսուցողական վ
արությունների միջոցով:
Մյուս խոսքիմասերի ուսումնասիրման խնդիրները նույնպես լուծվում են հիմնակ
անում վերը քննարկված մոտեցումներով:

Դրանք կարելի են անկազմակերպել և իրականացնել նյութի ու սումնասիրման տարբեր փուլերում:

Դասարանում ու սուցչի ներածական խոսքի,

զրույցի ընթացքում արդյունավետ են նաև նկարագարող մեթոդները, որոնք կազմակերպվում են վոկալային և գրավոր լեզուների միջոցով:

Որոնք ու սուցչի չընկերակալացնում է դրանց համապատասխան հարցադրումների միջոցով՝ առավել պատկերավոր բնութագրում ու սումնասիրվող խոսքի մասին բնորոշի մաստային կերպեր և անկանխատեսելի շեղումներ:

Այսպես՝ ու սուցչի նաշակերտների նառաջարկում է թվարկել ո՞վ կամ ի՞նչ հարցերին պատասխանող բառեր և դրանք խմբավորել ըստ տրված հարցերի:

Այսին դրի լուծմանն պատակով՝ կարելի է կիրառել ձևաբանական խաղեր,

օրինակ՝ նախապես պատրաստված նկար - քարտերի կիրառում:

Անձնիքույց տվող առարկաներին կարևոր պատկերող նկար-

քարտերը տեղադրվում են գրատախտակի տեսանելի հատվածում:

Դասարանը բաժանվում է երկու խմբի:

Ու սուցչի չընկերակալացնում է առաջին խմբի երեխաներին՝ ընտրել այն նկար-քարտերը,

որոնք ցույց են տալիս անձ, իսկ երկրորդ խմբի երեխաներին՝ իր ցույց տվողները:

Դրանից հետո, ու սուցչի չընկերակալացնում է անձնի համար ո՞վ հարցը,

որին ի պատասխան առաջին խմբի երեխաները պետք են անձ ցույց տվող բառեր և քարտերը:

Նույն կերպ նաև երկրորդ խմբի երեխաները՝ ու սուցչի չընկերակալացնում է իր ցույց տվող բառերը:

Խաղը կարելի է կազմակերպել մրցութային հիմքով՝ այն խումբը,

որնավելի շատ նկար-

քարտկարողանալն տրելն իրենց տրված հարցին համապատասխան ավելի շատ բառեր
նշել, այդ խումբն էլ կհամարվի խաղի հաղթող: Նշենք նաև,

որ աշակերտների՝ ուսուցչի տրված հարցին հնչեցրած պատասխանները գրառում է գրատա
խտակին՝ ըստ անձն իր ցույց տվող գոյականների խմբավորման:

Յուրաքանչյուր նկարի շուրջ հարցադրումների կատասխանների միջոցով քննա

րկումն ու գնում է կապատեղծել առաջադրված հարցին նկարում պատկերված առարկայի մ
իջև, ինչպես նաև կնառու կդառնա, որ կապ,

նմանություն կամ ընդհանրություն կանաև այն բառերի միջև,

որոնք պատասխանում են անձի դեպքում՝ ո՞վ, իրի դեպքում՝ ի՞նչ հարցերին:

Երեխաներին պարզեղառնում, որ այդ ընդհանրությունն այն է,

որ ի՞նչ հարցին պատասխանող բառերը ցույց են տալիս իրեր,

իսկ ո՞վ հարցին պատասխանող բառերը՝ անձեր:

Այս փուլում երեխաները կիմանան,

որ առարկա ցույց տվող բառերը կոչվում են գոյականանուն:

Կարելի են առաջարկել ն կարներին ի խումբն է կբառով անվանել՝ ա) կակաչ,

երիցուկ, վարդ (բույս/ծաղիկ), բ) բաժակ, ափսե (սպասք), գ) սեղան, աթոռ, պահարան

(կահույք), դ) տաբատ, վերնաշապիկ, զգեստ (հագուստ), ե) խնձոր, խաղող, սերկեվիլ

(միրգ), ե) արջ, աղվես, գայլ (կենդանի):

Առարկա ցույց տվող բառերի նորանցման տող բառերին առաջադրվող հարցերի մ

իջև որոշակի կապատեղծելուն պատակով պետք է կատարել բազմաթիվ համանման խաղ-

վարժություններ, որոնց միջոցով երեխաները կգանայն է գրահանգման,

որբայրև ածականը անձն իր ցույց են տալիս:

Ածականների ուսումնասիրումը կարելի է իրականացնել ձևաբանական խաղերից

՝ բնութագրի ցուցադրված առարկան առաջադրանքների ձևով:

Այսպես կարելի է կազմել աղյուսակ,

ապա երեխաներին առաջարկել թվարկել ցուցադրված այս կամ այն առարկայի բոլոր հնարավոր հատկանիշները, օրինակ՝ ուսուցիչը դասարանը բաժանում է 5-7 խմբերի,

խմբերի ցյուրաքանչյուրին տրվում է մեկ կամ անառարկան առաջադրանք՝ թվարկել այդ առարկայի հնարավոր հնարավոր հատկանիշներ: Այն խումբը,

որն առավել շատ հատկանիշներ կնշի, այդ խումբն էլ կճանաչվի հաղթող:

Պատասխաններն ուսուցիչը գրառում է յուրաքանչյուր առարկայի համար աղյուսակում առանձնացված սյունակում: Օրինակ՝ խմբերից մեկին առաջարկվում է թվարկել սեղան,

գիրք, միրգև այլ առարկաների հատկանիշները, մյուս խմբին՝ ձմեռ, արև,

ջուրև այլ առարկաներինըև այլն: Երեխաները կթվարկեն՝ սեղան - բարձր, կարմիր,

փայտյա, քառանկյունի, հղկված, մաքուրև այլ հատկանիշներ, կամ՝ միրգ - հյութալի,

քաղցր,

կանաչև այլն: Երեխաների որոնմանունակություններն ակտիվացնելու համար հարցնում

ենք . «Ի՞նչ կարող է լինել՝ դեղին, հյութալի, բուրավետ» (մատիտ, զգացողություն, գրիչ,

միրգ), «կարմիր, կլոր, փայլուն» (կեռաս, զատիկ, խնձոր): Տրված պատասխաններին,

որոնք պետք է լինեն մենաբառ,

առաջարկվում է համապատասխան հարցադրումներով վերագրել այլ հատկանիշներ՝ համեղ, գունեղ, հյութեղ, քաղցր, դառը, լուսավոր, գեղեցիկև այլն:

Կարելի է այս տեղ կատարել նաև համանման այլ խաղ-վարժություններ.

1.

Նշված բառախմբերից (ցանկալի է ,

որբնորոշման համար ընտրվեն տարբեր իրեր , առարկաներ կամ երևույթներ ,

օրինակ՝ միրգ , կենդանի , գույքև այլն)

ընտրելույն / առարկային կամ երևույթին բնորոշ ներք

(հատկանիշերը / անվանումները),

ընտրելու ցիտոկարող ենք երեխաներին նաև առաջարկել իրենք սնշեն համա
նման բնորոշիչքառեր .

Խնձոր – կարմիր, քաղցր, կլոր, ոսկեգույն, անճոռնի, մոխրագույն սալն .

Սեդան – փայտե, երկաթյա, ամուր, տաք, գեղեցիկ, քաղցր, կլոր,

շատակերն սալն .

Արջ – ծուռթաթ, մեծ, փափուկ, գիշատիչ, ընտանի, վայրի, լուսավոր,

արագավազն սալն :

2.

Նշե՛ք , թե երկաճբնութագրումներից ,

հատկանիշներից որո՞նք են բնորոշ տրված իրին / առարկային կամ երևույթին .

շոգ, ուրախ, չոր, արևոտ, ցուրտ, տաք, ջերմ, ձնառատն սալն – ամառ.

տխուր, զվարթ, մրգային, փափուկ, արևային, կանաչ – տղա:

3.

Անվանեք յուրաքանչյուր քարտի իրերը մեկ հատկանիշով :

Մենք առաջարկում ենք երեխաներին քարտեր՝

տարբեր առարկաների պատկերներով սեդան (հատկանիշներ՝ մեծ, փոքր),

տարբեր մրգերի պատկերներով (խնձոր, խաղող, սալոր – համեղ, քաղցր,

կլոր) ն սալն :

Երեխաների ու շաղրությունը պետք է հրավիրել նաև այն կարևոր իրողության վրա,

որ երբեմն կան որոշ քառեր, որոնք գոյական են, հատկապես այն պիսի գոյական,

որոնք հատկություն են ցույց տալիս, կարող են շփոթվել ձաճականների հետ,

օրինակ՝ լավություն, բարություն, խելոքություն, գեղեցկություննայլն:

Այսպես քո մտքը քեզ քաջատրեւ,

որդ քանք ցուցն տալիս քիբրն առարկա առն վաճաղափար, այսինքն՝ ինչ լինելը,

ոչ ինչ պիսի լինելը:

Այստեղ երեխաների ու շաղրությունը պետք է հրավիրել նաև այն հանգամանքի վրա,

որ նման գոյականները մեծ մասամբ կազմված են ածականներից՝ լավ- լավություն, բարի –

բարություն, քաջ – քաջություն, խելոք – խելոքություն, գեղեցիկ – գեղեցկություննայլն:

Այսամենը նսարդյունավետ կլինի րականացնել ձևաբանական խաղերի միջոցով.

Աշակերտներին տրվում են ածականների բառաշարքեր և առաջարկվում դրանցից կազմել

գոյականներ,

ապա փորձել ածականներն ու դրանցից կազմված գոյականները գործածել այլ առարկայա

նիշքառերի հետ, որի արդյունքում երեխաները պարզում են,

որ բարի մարդ բառակապակցության մեջ բարին մարդու հատկնիշն է,

այսինքն՝ ցուցն տալիս մարդու ինչ պիսի լինելը,

մինչդեռ՝ բարություն մարդկառույցը ոչ միայն ճիշտ է,

այլև՝ բարությունը ցուցն տալիս առարկայի ինչ լինելը:

Տարբեր խոսքի մասերի համեմատությամբ այս կամ այն խոսքի մասի

ուսումնասիրումը արդյունավետ կարող է լինել հետևյալ խաղի կազմակերպման

միջոցով: Այսպես՝ երեխաներին կարելի է առաջարկել տարբեր առարկաներ,

գործողություններ, հատկանիշներ պատկերող նկարներ, դրանք կարող են լինել նաև

համապատասխան բառի գրառումով, այնուհետև նրանց բաժանվում են քարտեր,

որտեղ ուսումնասիրվող խոսքի մասին և արդեն երեխաներին ծանոթ այլ խոսքի

մասերին վերաբերվող հարցեր են՝ ո՞վ, ի՞նչ, ո՞ր, ինչպիսի՞, որպիսի՞, և երեխաները

պետք է պատասխանեն հարցերին ու ասեն, թե ո՞ր նկարի ներքո պետք է դնեն տվյալ հարցը կրող քարտը:

Այսպիսով՝ կատարված ուսումնասիրություններից պարզեղառնում,

որքերականության

ուսումնասիրումը կարևոր տեղ ունի նայն առավել արդյունավետ հնարավոր էիրականացնել տարբեր մեթոդների ակտիվ կիրառման միջոցով՝ քերականության ուսուցման հիմնարար սկզբունքների հաշվառմամբ:

Քերականության ուսուցման գործնականիրականացման մեր փորձից (հատուկ նհասարա

կգոյականների ուսուցման օրինակով)

Դեռևս տարրական դասարաններից աշակերտները գիտեն գոյականի մասին,

քերականականորոշ հատկանիշների ծանոթ են: Նրանք գիտեն,

թե որ բառերն են պատասխանում ո՞վովքե՞ր, ի՞նչինչե՞ր հարցերին, գիտեն նաև,

որ գոյականները լինում են նհասարակ նհատուկ կային:

Ուստի հատուկ նհասարակ գոյականների ուսուցումը պետք է հենվի առարկացույց տվող բառերի մասին երեխաների ունեցած գիտելիքների վրա՝ պարուրաձև ուսուցման սկզբունքի հաշվառմամբ և ԽԻԿ համակարգի կիրառմամբ:

Հատուկ նհասարակ գոյականների մասին աշակերտները գործնականորեն իմացել են դեռևս սկզբնական դասարանից:

Խթանման փուլ

Մինչև որ նթեմային անցնելը՝ առանձին հարցադրումներով,

նանխմբային քննարկման միջոցով կատարվում է անդրադարձանցած նյութին և վերհանվում աշակերտների ունեցած գիտելիքներն ուսումնասիրվելիք դասանյութի վերաբերյալ:

Այնուհետև կգրատախտակի կենտրոնում ուսուցիչը գծում է մի քանի շրջանակ՝ ճառագայթն երով, և առաջարկում «Մտագրոհի» մեթոդով յուրաքանչյուր ճառագայթի վրա, ուսուցչի ուղղորդմամբ,

նշել շրջանակներում տրված բառերի նհամապատասխան այլանվանումներ:

Ուսուցիչը գրի է առնում բոլորին արավոր պատասխանները: Պատկերն այսպիսին է՝

աղջիկ – Հասմիկ, Անուշ, Կարինե, Գոհար, Աննա, Անահիտ, Լուսինե
տղա – Արամ, Արմեն, Գևորգ, Դավիթ, Սասուն
սար – Մասիս, Սիս, Սիփան, Արագած
քաղաք – Երևան, Մոսկվա, Վանաձոր, Գյումրի

Անուհետև կատարվում է այս բառախմբերի բառերի համեմատություն, որի ընթացքում ուսուցիչն աշակերտներին ուշադրությունը սևեռում է այն իրողության վրա, որ շրջանակում տրված գոյականն ունենալու է սակի անունները նդհանուր են տվյալ տեսակի բոլոր գոյականների համարև որ դրանք հասարակ գոյականներ են, իսկ ճառագայթների վրա նշված գոյականները տվյալ տեսակի ցմիայն մեկի անվանումներ են, որոնք տրվում են մյուսներից տարբերելու համարև որ դրանք հատուկ գոյականներ են:

Երեխաներին բացատրվում է, որ աղջիկ, տղա, սար, քաղաք գոյականն ունենալը ընդհանուր կամ ընդհանրացնող անուններ են:

Կարևոր են անտարաբնույթ վարժություններ իմիջոցով երեխաներին հասկանալի դարձնել, որ հատուկ անունները հոգնակի թիվ չեն ունենում: Սակայն պատահում է, որ խոսքում երբեմն օգտագործվում են հոգնակի թվով հատուկ անուններ, որոնք մատնանշում են նոչ թե տվյալ անձի կապությունը, այլ նրանց կերպարային, ընդհանրական բնույթը:

Այս դեպքում նրանք դառնում են հասարակ անուններև գրվում փոքրատառով:

Օրինակ՝ <<Հիմա ելմերմեջ ազիմ-զիմովներկան>>:

Իմաստի ընկալման փուլ

Իրականացվում է խմբային աշխատանք,

որի համար աշակերտները բաժանվում են խմբերի:

Այն իրականացվում է խաղային մեթոդով:

Այսպես՝ խմբերի ցյուրաքանչյուրին հանձնարարվում է մյուս խմբի համար գրել հասարակ

և հատուկ գոյականների բառաշարքեր,

որոնց համապատասխան հատուկ և հասարակ գոյականներ պետք է գրի մյուս խումբ

ը:

Առաջին խումբ՝

Գրել տրված հասարակ գոյականներին համապատասխան հատուկ անուններ

մարդ –

բնակավայր –

գետ –

ծով –

աղջիկ –

տղա –

հայրիկ –

մայրիկ –

քույրիկ –

եղբայր –

տատիկ –

պապիկ –

բանաստեղծ –

1. Երկրորդ խումբ՝

Գրել տրված բառախմբերից յուրաքանչյուրն ընդհանրացնող կամ դրանց համար ընդհանուր անուններ

Արմինե, Աշխեն, Գայանե, Թամարա, Արևիկ Վարդուհի -

Արզամ, Վահան, Կարեն, Արմեն, Վարդան -

Ապարան, Ստեփանավան, Ալավերդի, Կապան -

Հովհաննես Թումանյան, Ավետիք Իսահակյան, Պարույր Սևակ -

Սև ծով, Միջերկրական ծով -

Երևան, Մոսկվա, Կիև, Փարիզ -

և այլն:

Նմանատիպ այլ վարժությունների կատարման ճանապարհով աշակերտները ձեռք կրերեն նաև առանձին ընդհանրացնող անունների խմբին համապատասխան հատուկ անուններ ասելու և գրելու կարողություններ (և ընդհակառակը):

Այսպիսով՝ խմբերից մեկը թվարկում է մյուս խմբի առաջարկած հասարակ գոյականներին համապատասխան հատուկ անուններ, մյուս խումբը՝ պատասխանող խմբի առաջարկած հատուկ անուններն ընդհանրացնող հասարակ անուններ: Նման աշխատանքն առավել տեսանելի է և դյուրըմբռնելի է դարձնում հատուկ և հասարակ գոյականների տարբերությունները: Այնուհետև կատարվում են լրացումներ՝ հասարակ անուններ առաջարկած խումբը հավելում է այլ հասարակ անուններ, իսկ մյուս խումբը՝ հատուկ: Ավելի շատ գոյականներ է թվարկող խումբը համարվում է խաղի հաղթող:

Ուսուցիչն աշակերտներին առաջարկում է՝ տրված բառաշարքից ընտրել հատուկ և հասարակ գոյականներն ու գրել յուրաքանչյուրի համար նախատեսված առանձին սյունակում՝ աղջիկ, տղա, Երևան, Արաքս, Վահե, լիճ, Սևան, գետ, Անահիտ, քաղաք, սար, բանաստեղծ, Մասիս, նկարիչ,

Համո Սահյան, Մարտիրոս Սարյան և այլ:

Հասարակ գոյականներ Հատուկ գոյականներ

աղջիկ Անահիտ

տղա Վահե

լիճ Սևան

գետ Արաքս

քաղաք Երևան

սար Մասիս

բանաստեղծ Համո Սահյան

նկարիչ Մարտիրոս Սարյան

Կշռադաստման փուլ

Հանրագումարի են բերվում ստացած գիտելիքները: Խմբերը նախապես

կազմած իրենց հարցերն ուղղում են միմյանց, ստացված պատասխանները

համադրում՝ հատուկ և հասարակ գոյականների բնութագիրն ամբողջացնելու

նպատակով: Արդյունքները համագումարի բերելուն հաջորդում է <<Վենի

Դիագրամ>> մեթոդի կիրառումը, որի օգնությամբ աշակերտները կարողանում են

համեմատել, միմյանց հակադրել ու տարբերակել հատուկ և հասարակ գոյականները:

Միևնույն տեսակի բոլոր առարկաներից միայն մեկին

Միննույն տեսակի բոլոր առարկաներին տրվող

Գրվում է մեծատառով Գրվում է փոքրատառով

Չունեն հոգնակի թիվ

հասարակ գոյական

հատուկ գոյական

Ունեն հոգնակի թիվ

Այդ տեսակի առարկաներից մեկի անուն

գոյական

Տեսակի անուն

Նմանատիպ աշխատանքի շնորհիվ՝ աշակերտները հասկանում են, որ հասարակ անունը տեսակի անուն է և ընդհանուր է տվյալ տեսակի բոլոր առարկաների անձերի համար, իսկ հատուկ անունը՝ այդ տեսակից մեկի անունն է և տրվում է միայն մեկին՝ մյուսներից տարբերելու համար:

Հատուկ և հասարակ գոյականներն ուսումնասիրելիս պետք է առանձնակի ուշադրություն դարձնել բաղադրյալ հատուկ գոյականների ուղղագրությանը: Այս դեպքում պետք է հասնել այն բանին, որ աշակերտները սովորեն, թե ո՞ր դեպքերում բաղադրյալ հատուկ անվան քանի բաղադրիչն է գրվում մեծատառ: Նախ պետք է ուսուցանել, որ հայերենում կամ բաղադրյալ հատուկ անվան առաջին բաղադրիչն է գրվում մեծատառ, կամ՝ բոլոր բաղադրիչները: Այնուհետև անհրաժեշտ է անդրադարձնալ այն դեպքերին, երբ կամ առաջին բաղադրիչն է մեծատառով, կամ՝ բոլոր բաղադրիչները:

Եզրակացություն

Ամփոփելով քերականության ուսուցման սկզբունքների և դրանց իրականացման մեթոդների շուրջ սույն աշխատանքը՝ կատարել ենք մի շարք հետևություններ. Քերականական գիտելիքների ուսումնասիրման գործընթացը ենթադրում է այնպիսի սկզբունքների և դրանց իրականացման մեթոդների համակարգի կիրառում, որը ոչ թե նախատեսում է ուսուցչի կողմից պատրաստի գիտելիքի մատուցում, մտապահում մեկ տարատարություն, այլ ուսուցման ակտիվ ձևն աչողական և պրակտիկ գործունեության ընթացքում գիտելիքների և հմտությունների ինքնուրույն ձեռքբերում: 1. Խոսքի մասերի ուսուցման ճանաչողական գործընթացն ակտիվացնելու համար կիրառվում են ուսուցման ավանդական մեթոդները՝ զրույց, ուսուցչի ներածական խոսք՝ օգտագործելով այնպիսի հնարներ, ինչպիսիք են պրոբլեմային իրավիճակի ստեղծումը, հարցադրումը՝ ներառելով գործնական վարժություններ:

2. Քերականական իրողությունների տարբերակման կարողությունների ձևավորման գործընթացում կիրառվող մեթոդները և հաշվառվող սկզբունքները նպաստում են լեզվական իրողությունների քերականական հատկանիշների համաձայն դաստիարակելու երեխաների կարողությունների ձևավորման համար:

3. Վերլուծական-համադրական մեթոդի միջոցով քերականության ուսուցումն առավել արդյունավետ է կազմակերպվում այս կամ այն քերականական հատկանիշն ուսուցանելու ժամանակ՝ դասագործընթացի տարբեր փուլերում:

4. Բոլոր առողջ երեխաները կարող են յուրացնել հայերենի քերականությունը, պարզապես կարևոր է գիտակցել, որ բոլոր երեխաների

համար ընդունելի չեն այդ հմտությունների ձևավորման միևնույն մեթոդն ու ժամաքանակը, վարժությունների տեսակն ու քանակը: Այդուհանդերձ՝ տարրական դպրոցում կրտսեր դպրոցականներին առավել զբաղում է խաղային ու մրցութային տարրերով ուսուցումը, ուստի՝ ձևաքանական խաղերի օգտագործումը պետք է դարձնել նպատակային:

Օգտագործված գրականության և աղբյուրների ցանկ

1. ԳյուլամիրյանՋ., Հայոցլեզվիտարրականասացմանմեթոդիկա, Ե., 2006:
2. Ջ. Գյուլամիրյան, Մայրենիիուսուցմանմեթոդիկա, Ջանգակ, Ե., 2018:
3. Տեր-ԳրիգորյանԱ.Ե., Հայոցլեզվիմեթոդիկա, Ե., «Լույս», 1980:
4. Ա. Ս. Ղարիբյան , Հայոցլեզվիդասավանդման մեթոդիկա , Երևան, 1954:
- 5.ՍարգսյանՇ.,Տարրականդպրոցումմայրենիիքերականությանուսուցմանգործընթացի փուլերը, էջ 176, <http://shirak.asj-oa.am/303/1/174-178.pdf>